

موسیقی آفریقا

یک شیوه زندگی،
از کارهای روزمره تا مقدسات

سولومون امبابی - کاتانا «Solomon Mbabi-Ka»
«tana» موسیقیدان اهل اوگاندا، سرپرستی قسمت
موسیقی در بخش و رقص و تأثیر دانشگاه ماکرره،
در کامپالا (اوگاندا) را برعهده دارد. او سابقاً عضو
کمیسیون ملی یونسکو در اوگاندا بوده است.

رقص پلنگ در سرزمین سنوفو (ساحل عاج). این رقص در مراسم تدفین اجساد بزرگان یورو، جمعیتی
که در قدیم، اعضای آن نقش برجسته‌ای در جامعه داشتند، اجرا می‌شود. صدای طبلها حرکات رقصی
را که ماسک بچهره دارد، همراهی می‌کند.

موسیقی برای فرد آفریقایی یک شیوه زندگی است. موسیقی برای او به هیچوجه یک وسیله لذت استثنایی نیست بلکه بیانکننده لذت از زندگی و خوشحالی او به هنگام جشنها و ازدواجها، غرور و ظرافتش به وقت برگزاری مراسم باشکوه، زهد و پارسایی شخصیاش در مراسم مذهبی، نیروی عشق، شور و حرارتش برای کار، سادگی و فروتنیاش در خانواده، و شہامتش به هنگام نبرد است.

بنابراین موسیقی سنتی، نمونه زنده‌یی از میراث فرهنگی آفریقا است. این موسیقی که طی صدها سال به پختگی رسیده در باورهای ریشه دارد که بر عادات و رسوم قدیمی استوار است. هر عضو از حوزه فرهنگی خاصی که هنرمند به آن تعلق دارد، موضوع را می‌داند و درک می‌کند، هرچند که اعتقاداتش از طریق کلمات بیان نمی‌شود.

با آنکه موسیقی، بستگی زیاد با تار و پود زندگی اجتماعی و معنوی آفریقا دارد، متأسفانه معنای آن بطور روشن درک نشده است. موسیقی‌دانان غربی، به عکس همکاران آفریقایی خود، وارث یک سنت دیرینه‌کنی‌اند. می‌توانند با بی‌نظری، عینیت را در هنر خود تجربه کنند. می‌توانند موسیقی را از متن خود جدا سازند و آن را موجودی مستقل پندارند. این مفهوم غربی که یک صوت موسیقی می‌تواند هیجان بوجود آورد، از سنت دیرینه موسیقی مکتوب ناشی می‌شود. بدین ترتیب است که مثلاً، این فکر که شیوه «مینور» حالتی «غمناک» دارد، تعیین‌کننده زیبایی‌شناسی موسیقی غرب بوده است.

موسیقی آفریقایی، در مقابل، بارهای اجتماعی و فرهنگی فراوانی دارد و ممکن نیست آن را از متن خود جدا کرد. مشکل می‌توان برد و کشش یک صوت موسیقی را از هیجانهایی که این بارهای مختلف عاطفی بوجود می‌آورند، متمایز نمود.

برای باسونگاراها، شبنانی که در اطراف دریاچه‌های غرب اوگاندا بسرمی‌برند، من یکبار نوار ضبط شده‌یی از آوازا و ترانه‌هایی را که به قهرمانان افسانه‌یی آنان مربوط بود، پخش کردم. فقط دو شنونده چنان به هیجان آمدند که گریستند؛ بقیه آرام و خونسرد بودند، چرا که موسیقی را بیرون از متن سنتی خود می‌شنیدند.

اصواتی که در موسیقی آفریقا بکار می‌روند، دقیقاً برای بیان افکار و احساسات مشخصی تنظیم شده‌اند، بطوری که این اصوات لحن بیان‌کننده دیگری پیدا می‌کنند و همین امر لذت ما و درکی را که می‌توان از اثر داشت، افزایش می‌دهد.

موسیقی با توسل به روح نیساکان، پیوندی بین زندگان و مردگان برقرار می‌سازد؛ اما در عین حال تاریخ شفاهی، قصه‌ها، خطابه‌ها و اشکال مختلف شعرخوانی را نیز همراهی می‌کند. نسب‌ها، ضرب‌المثل‌ها و داستانها نیز بصورت موسیقی درمی‌آیند و این وسیله‌یی است برای حفظ و پخش دانش، در راه هدفهای تربیتی.

معنای موسیقی در زندگی آفریقاییان را می‌توان بطور کامل، در نقش آن، در اشتغالات و فعالیت‌های سنتی جستجو و درک کرد. این

معنی در هر يك از مراحل کار کشاورزی، از سوزاندن علفهای زمین پیش از شخم و بندریاشی گرفته، تا برداشت محصول، کوبیدن و حمل آن، وجود دارد. صید، شکار، تهیه شراب و کارهای مزرعه، غالباً همراه با موسیقی انجام می‌گیرند.

در آفریقا، هر فصل از زندگی، موسیقی خاصی دارد؛ تولد، کودکی، بلوغ، بزرگی، ازدواج، کفن و دفن، و ارث بردن. جای رقص و موسیقی سنتی، در تولد کودک است و پیش از وضع حمل، هنگامی که پیام آسمانی مینی بر خوش قدم بودن نوزاد را می‌جویند، آغاز می‌شود. مثلاً «باینوروه» در اوگاندا آداب خاصی دارند که در سه بخش اجرا می‌شود و به «روباقگا»، خدای دوقلوا اختصاص دارد. در این آداب تولد کودک را با رقص و آواز و با شرکت پدران و مادران، جشن می‌گیرند.

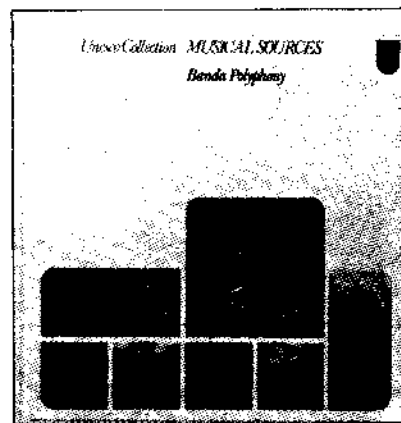
بسیاری از ترانه‌های مخصوص رقص یا بازی، یا حکایت‌کردن و انواع آهنگها، تولد

Photo © Uais, Etate-Units

صفحه‌های موسیقی آفریقایی یونسکو

برای بهتر شناساندن سنت‌های موسیقی موجود در جهان، یونسکو به‌ضبط گویاترین جنبه‌های هنر موسیقی در گوناگون‌ترین فرهنگها دست زده است. تاکنون صد صفحه از این نوع پختی شده‌اند. از آن میان فهرست صفحاتی که به موسیقی آفریقایی تعلق دارند در زیر آمده است. این مجموعه‌های یونسکو، توسط مؤسسه بین‌المللی مطالعات تطبیقی موسیقی، از طرف شورای بین‌المللی موسیقی، پرو منتشر شده‌اند.

- موزیکافون BM 30L 2301
- اودتون CO 6417 842
- موزیکافون BM 30L 2308
- موزیکافون BM 30L 2309
- موزیکافون BM 30L 2310
- موزیکافون BM 30L 2306
- موزیکافون BM 30L 2307
- اودتون‌سامی CO 6418 121
- فیلپسی 6586 022
- موزیکافون BM 30L 2303
- فیلپسی 6586 018
- موزیکافون BM 30L 2302
- موزیکافون BM 30L 2304
- موزیکافون BM 30L 2305
- فیلپسی-فونوگرام 6586 032

- ساحل عاج موسیقی‌دانها
- ساحل عاج موسیقی آوازی بانوله‌ها
- ساحل عاج موسیقی سنوفوها
- چاد گانم
- امپراتوری مرکزی آفریقا
- نیجر به I موسیقی هانوسا
- نیجر به II موسیقی هانوسا
- بیل، موسیقی سنتی
- موسیقی مراسم سنتی شمال بنن
- پیگه‌های بانبنزه
- موسیقی پیگه‌های آکا
- موسیقی رواندا
- انوبی I موسیقی کلیسای قبطی
- انوبی II موسیقی کوشیت‌های جنوب غربی بلرئونی‌های باندا

«گری‌یو» در آفریقا، که در درجه اول موسیقیدانی با استعداد است، در عین حال نقال، مطرب دوره‌گرد و متخصص علم انساب نیز هست. او، بعنوان نگهبان سنت‌های مردم خویش، تاریخ این خلق را بخاطر سپرده و حکمت و اخلاق و طنز آن را بخوبی درک کرده است. «گری‌یو» معرف تمام موسیقی آفریقا نیست، ولی وقتی می‌خواند، شایع است که «خورشید هم برای گوش دادن به آواز او از حرکت باز می‌ایستد». در بالا صحنه‌یی از ضبط موسیقی سنتی در شمال کامرون دیده می‌شود. «گری‌یو» در حال نواختن بلوریارک، یکی از قدیمی‌ترین آلات موسیقی آفریقایی است. در این ساز، کمانهایی که زه‌ها را بحال کشیدگی درمی‌آورد، درون یک جعبه انعکاس صوت جای گرفته‌اند.

توجه: برای خرید این صفحه‌ها به صفحه‌فروشی‌ها مراجعه شود، نه به یونسکو

◀ کودک آفریقایی را همراهی می‌کنند. پیش از بوجود آمدن مدارس امروزی، کودکان را غالب اوقات بحال خود می‌گذاشتند و این سرگرمی‌های توأم با موسیقی، ارزش آموزشی و آفرینشی خاصی را دارا بود. کودکان، از طریق شعرهایی که برای قرعه کشیدن و بشک انداختن می‌خوانند، مثل شعرهای مرسوم در میان کودکان با نیانکوله، شمردن را یاد می‌گیرند و در عین حال با ریتمهای موسیقی آشنا می‌شوند.

برای بسیاری از گروههای قومی آفریقا، دوران بلوغ، فرصتی است برای اجرای موسیقی مخصوص ختنه‌سوران همراه با رقص و حرکات بدنی توأم با ماسک و رنگ آمیزی بدن. آداب ورودی که بهنگام بلوغ اجرا می‌شود، تعلیمات منظمی به نوجوان می‌دهد که هدفش کمک به او برای گذار از مرحله کودکی به مرحله بلوغ و انتقال رسوم و آرمانهایی به اوست که برای بقای رفاه و خوشبختی جامعه مهم تلقی می‌شوند. در آفریقای شرقی، مراسم ازدواج، در میان پاره‌ی اقوام، همچون مراسم سنتی صورت می‌گیرد. این مراسم اپراهای عامیانه‌ی هستند که محتوایشان از نظر موسیقی، شدت و نیروی تأثیرانگیزی دارد.

در میان قوم باهایا، که در تانزانیا زندگی می‌کنند و به زبان بانتو سخن می‌گویند، مراسم ازدواج، توأم با نمایشی بسیار دقیق و پیچیده است. این مراسم با نصیحت مادر عروس به عروس، با سبک اپرایی آغاز می‌گردد که ضمن آن به تناوب رستیتایف و آهنگ خوانده می‌شود. زیبایی عروس، لباس عروسی او و نیز نهاد ازدواج مورد تجلیل قرار می‌گیرد، و در سراسر مراسم، جابجاء از نسب عروس سخن به میان می‌آید.

مراسم با راه‌پیمایی باشکوهی پایان می‌گیرد و آن هنگامی است که فرستادگان والدین داماد، عروس را به منزل جدید می‌برند. این نقطه اوج جشن است و آهنگها و رقصهای تندی در آن اجرا می‌شود. در حالی که از درون منزل عروس و داماد، صدای خواندن شعرهای عاشقانه‌ی همراه با نوای ملایم سیتار بگوش می‌رسد.

در آفریقا، موسیقی همراهی‌کننده مراسم خاکسپاری، اندوه دلخراشی را برمی‌انگیزد و با شادی و شغف رقص و موسیقی مرسوم در غالب اقوام آفریقا، بهنگام جشنینی و تقسیم ارثیه،

کاملاً تضاد دارد.

نزد باگانداها، که قومی ساکن اوگاندا

هستند، موسیقی شمنک و درون‌گرای مراسم «اوکایا آلومبه» (به ترجمه تحت‌اللفظی: اخراج مرگ)، در پایان، جای خود را به مراسم پرشور و شغف‌پذیرش وارث یا جانشین می‌دهد؛ طلبهای عقب‌صحنه معرف «کلان» و مظهر استمرار آتند.

بدین قریب می‌بینیم که موسیقی سنتی در آفریقا، زگهواره تا گور ادامه دارد و پخش زنده فرهنگی را تشکیل می‌دهد که تجربه روزمره زندگی را تغییر شکل می‌دهد و تعالی می‌بخشد.

سولومون امبابی - کانادا

این گروه ساکسوفون‌نوازان گینه‌یی، بالذتی آشکار، یک قطعه جاز می‌نوازند. این «آمازون»ها (تمام گروه نوازنده است) به آهنگ موزیک خود، می‌رقصند.